5

JAARGANG 8
SEPT/OCT 1988

Prijs Fl 2,00

allicht

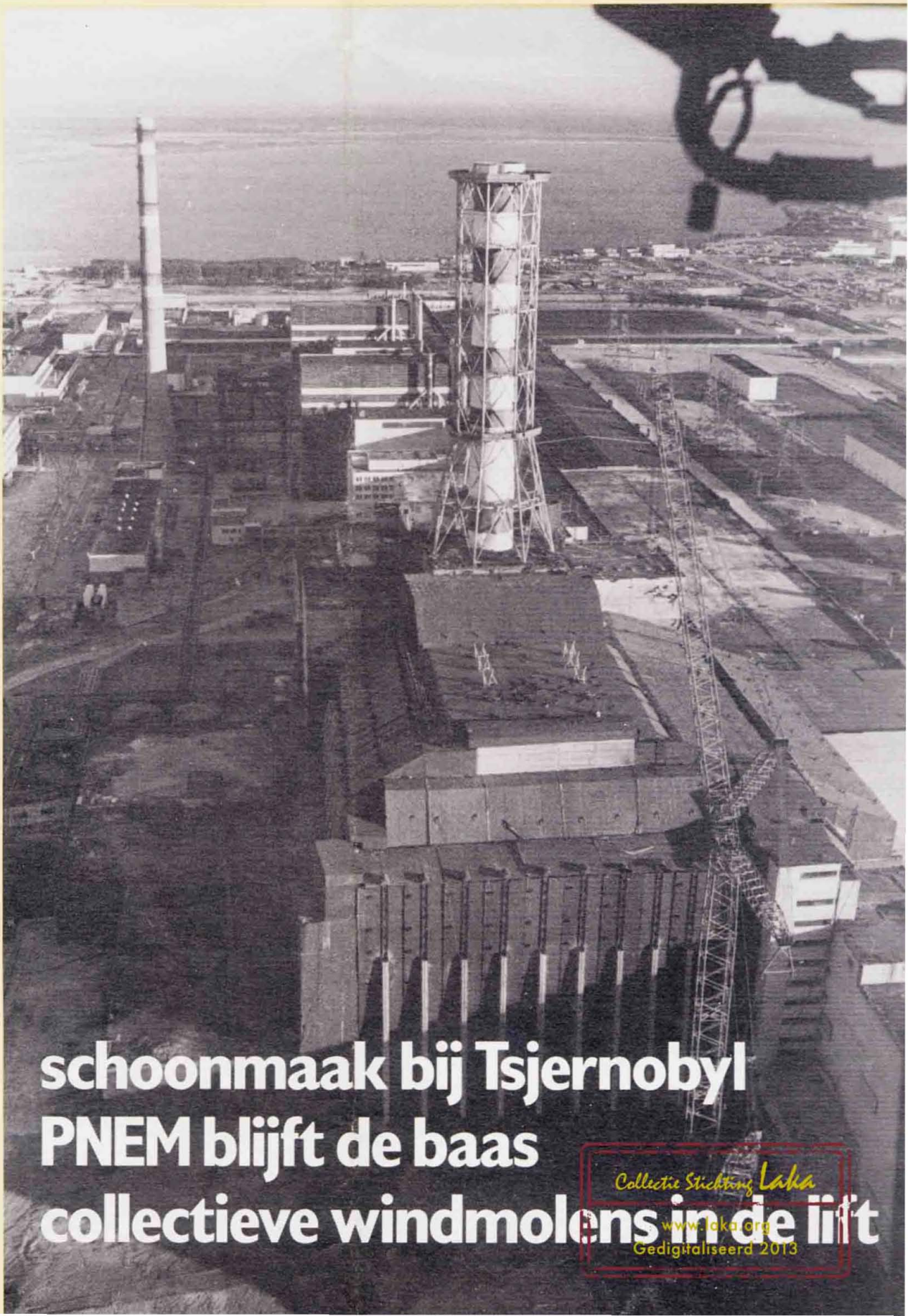

schoonmaak bij Tsjernobyl
PNEM blijft de baas
collectieve windmolens in de lift

Collectie Stichting Laka
www.laka.org
Gedigitaliseerd 2013

REDACTIONEEL

Werelddierendag

Er was eens een kippetje en dat woonde in een gigantische legbatterij met wel 14 miljoen andere kippetjes: grote kippetjes, kleine kippetjes, dikke kippetjes en dunne kippetjes; kippetjes met een grote tok en kippetjes met een klein tokketje.
Maar ons kippetje was een heel bijzonder kippetje. In de legbatterij was ons kippetje de baas over het verkeer en dus telkens als er iets verkeerd ging, kon je er tok op zeggen, dat zij er iets mee te maken had.
De legbatterij was zeer vooruitstrevend. Alle kippetjes mochten vrij rondscharrelen, al bracht dat natuurlijk ingewikkelde problemen met zich mee. Al die miljoenen kippetjes, die elke morgen op weg gingen om hun ei kwijt te kunnen, nou, je kunt je wel voorstellen dat dat de nodige opstoppingen veroorzaakte.
Nellie, want zo heette ons kippetje, moest ervoor zorgen, dat het verkeer in goede banen werd geleid. Zat er ergens een eileider verstopt, dan zorgde Nellie ervoor dat er een nieuwe Ei-tunnel werd aangelegd bijvoorbeeld. Maar Nellie moest er ook voor zorgen dat er onderweg geen eieren braken en zo gebeurde het, dat op een dag de langzaamste kippetjes een reflecterend ringetje om hun pootje moesten dragen en de snellere kippetjes werden verplicht een klein lampje op hun hoofd te laten monteren. Maar ondanks al die maatregelen kwam het toch regelmatig voor dat er kippetjes in het verkeer werden geslacht. Dat was niet zo heel erg, want dat waren toch meestal heel oude kippetjes. Of piepjonge kuikentjes. En die legden toch geen eieren.

Eieren waren heel belangrijk en je had ze in allerlei soorten: Gouden eieren, die de economie moesten versterken; windeieren die de legbatterij van alternatieve energie moesten voorzien; fopeieren die dienden om alle kippetjes nog harder te laten werken en paaseieren, die voor het hiernamaals zorgden; zachte eieren, die de kippen hielpen bij legstoornissen, en harde eieren om de orde te handhaven. Er waren eieren, waarin de hennetjes zich mooi konden maken en eieren om nieuwe kippetjes te maken.
Maar natuurlijk waren er ook halve eieren en roereieren en daar werden uitsmijters van gemaakt. Voor als er lege doppen werden gekraakt. Bruine eieren waren er ook, maar die waren in de minderheid. En 's-zomers waren er veel gebakken eieren. En tenslotte waren er vuile eieren en die kwamen later in de regering van de legbatterij. Nellie was zo'n ei.
En nu zit ze in een kabinet, dat bruine eieren het land uitzet en zelf valse paspoorten uitgeeft; gouden eieren belooft aan kippen die niets te verwachten hebben. Windeieren legt, om er storm mee te oogsten en maximum-snelheden verhoogt om er de vleesconsumptie mee te bevorderen. En maar kakelen! En dat alles - zo lijkt het - om zelf beter in de veren te komen zitten. Wie het eerst komt, het eerst maalt. De kip of het ei. To legg or not to legg!
Het werd in de legbatterij toch wel hoog tijd, om eindelijk weer eens een andere haan victorie te laten kraaien...

'Allicht' is een uitgave van de stichting Allicht. Deze zet zich in voor een democratisch, mens- en milieuvriendelijk energiebeleid. Geen 'kernenergie of kolen' dus, maar doelmatiger gebruik van energie en zoveel mogelijk aanwending van alternatieven als zon en wind. Aan regionale ontwikkelingen wordt in ruime mate aandacht besteed.

Ingezonden artikelen of brieven kunnen door de redactie worden bekort. Ondertekende artikelen geven niet noodzakelijk de mening van de redactie weer. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan. Voor overname van illustraties dient men contact op te nemen met de redactie.

Redactie: Thijs Belgers, Peter Bielars, Wim Kersten, René Maagdenberg.
Medewerkers: Hans Bannink, Joost Andrik, Toon de Laaf, Toine Huysmans, Wilbert Willems, Joost van der Aalst, Alard Govers, Sander Neijnens.

Vormgeving: Stichting Scavutti (postbus 1522, 5200 BN Den Bosch).
Fotografie: Stichting Scavutti, Wim Kersten.
Illustraties: Tik-Tak-Tekeningen (postbus 3042, 5003 DA Tilburg), Cees Chamuleau, Sander Neijnens.
Zetwerk: S-kwadraat, Den Bosch.
Druk: Drukkerij de Werkwinkel c.v., Tilburg.

Redactieadres: postbus 8107, 5004 GC Tilburg. De redactie is telefonisch te bereiken onder nummer 013 - 351535.

Een jaargang omvat minimaal zes nummers. Een abonnement kunt u nemen door storting van f 10,- (steunabonnement f 15,-; instellingen f 25,-) op gironummer 4208201 van Penningmeester Allicht te Tilburg.
ISSN 0168-3748
Oplage: 750

INHOUD

2. Redactioneel
3. Kernenergie West-Europa in afbouwfase
6. Eén megaWatt in zicht
8. Nieuwe Amercentrale kan veel schoner
9. Een atoomramp wordt weggepoetst
14. SEP wil meer op gas stoken
16. Overname geslaagd
19. Buitenparlem...
20. Brandstof

Kernenergie West-Europa in afbouwfase

Frankrijk weet van niets, en bouwt ongestoord verder aan een ambitieus kernenergieprogramma. De meeste andere Westeuropese landen hebben toch iets geleerd van de ramp in Tsjernobyl. Protesten van de bevolking en koerscorrecties binnen politieke partijen leiden tot bijstelling van het atoom-avontuur.
In sommige landen wordt openlijk gesproken over 'uitstappen', en het begrip 'ontmantelen' (slopen) duikt steeds vaker op.

Peter Bielars
Wim Kersten

Italië

De huidige Italiaanse regering wordt gekweld door het kernenergie-dilemma. Er is in 1987 een compromis tot stand gekomen, waarbij afgesproken werd dat het volk bij referendum mocht zeggen wat er verder moest gebeuren. In meerderheid stemden de Italianen tegen kernenergie, waaruit het Italiaanse parlement de conclusie trok dat de in aanbouw zijnde kernreactor van Montalto di Castro niet in gebruik zou worden genomen. Deze centrale wordt omgebouwd tot gasgestookte elektriciteitscentrale.
Tegelijkertijd werd besloten dat de twee bestaande kerncentrales van Caorso en Trino Vercellese op termijn zullen worden gesloten en ontmanteld. Zes geplande kerncentrales in Lombardije, Piemonte en Palia zijn geschrapt. Italië zal zich nu meer gaan richten op gas en steenkool als brandstof voor stroomopwekking.

Spanje

Met acht kernreactoren in de steigers of op de tekentafel wilde Spanje het bestaande arsenaal verdubbelen. Niettemin is nu besloten het bouwprogramma te vertragen, hetgeen erop neer komt dat er uiteindelijk slechts twee nieuwe centrales bij zullen komen.

Groot-Brittanië

Het Britse kerncentralebestand geeft een prachtige dwarsdoorsnede van mogelijkheden: van oud tot nieuw.
Onlangs besloot de Central Electricity Generating Board (CEGB) dat de oudste centrales (bouwjaar 1962) te Berkely en Bradwell gesloten zullen worden. Naast de ouderdom speelt het veiligheidsaspect een rol: er bestaan steeds meer twijfels over de werking van de gasgekoelde reactor in Berkely.
De kosten van de ontmantelingsoperatie van deze centrale worden geraamd op

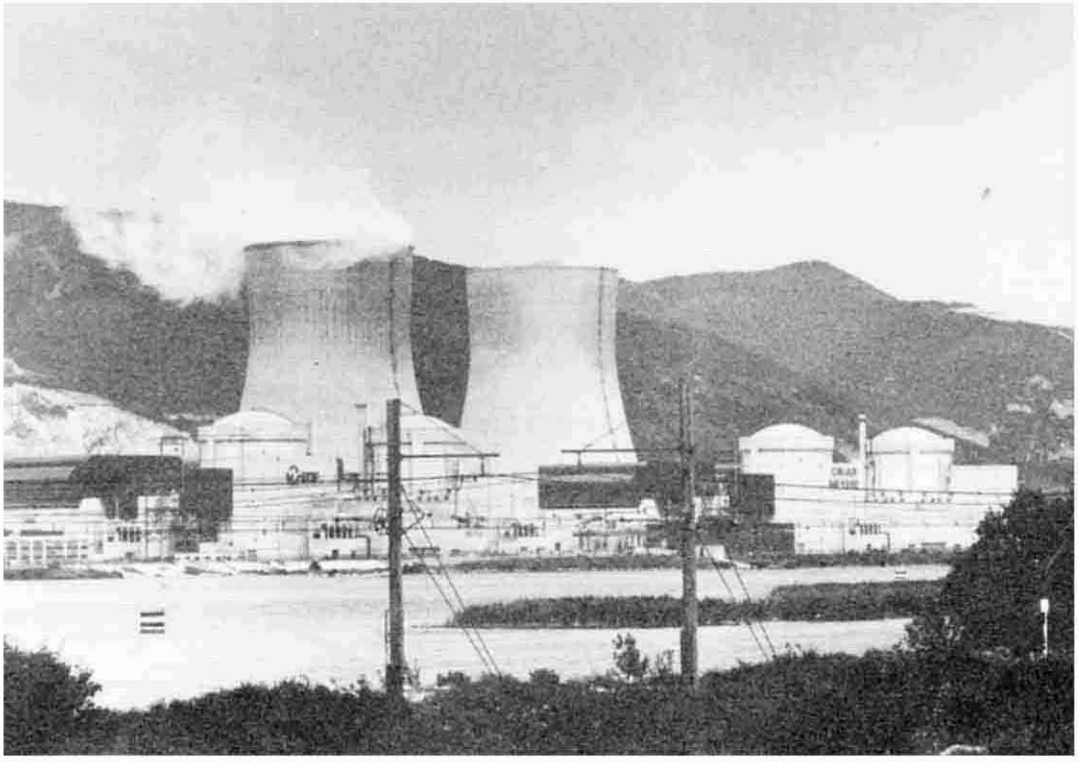

ruim 1 miljard gulden. Men verwacht circa honderd (!) jaar bezig te zijn met deze operatie, die voor veel Britten veel ervaring zal opleveren voor de ontmanteling van de resterende centrales.
Maar de CEGB heeft ook plannen aangekondigd voor de bouw van twee kerncentrales te Hinkley Point en Wylfa. Men opteert voor drukwaterreactoren, en sluit zich aan bij het meest gangbare type kerncentrale.
De grootste verrassing is het plotselinge terugschroeven van de budgetten voor onderzoek naar de kweek-technologie. Het Britse parlement nam in juli het besluit om deze weg niet (meer) in te slaan en eerder de resultaten van andere onderzoeksinstellingen elders (Frankrijk) over te nemen. De 1800 werknemers van de kweekstad Dounreay zullen ergens anders geplaatst moeten worden.

Zweden

Na een verhit referendum in 1980 werd het kernenergiebeleid van Zweden vastgelegd op een middenkoers: geen ja en geen nee. Dit beleid resulteerde in de bouw van twaalf kerncentrales, die vanaf het jaar 1995 één voor één gesloten en ontmanteld zullen worden. Tegelijkertijd zoeken de Zweden naar mogelijkheden om radioactief afval op te slaan in rotsformaties onder het zee-oppervlak.

Frankrijk

De Franse regering heeft kernenergie gepropageerd als dè energiebron voor de toekomst. Daardoor is een ambitieus bouwprogramma voor kerncentrales opgesteld.
Veel centrales staan intussen al te draaien. Zóveel zelfs al, dat ze tesamen veel meer energie leveren dan de Franse bevolking verbruikt. De nationale energiemaatschappij EDF zit nu met een enorme schuld van 24 miljard franken, dat is 1,65 maal de totale omzet van de centrales in het afgelopen jaar. Alleen aan rente moet het bedrijf jaarlijks al 25 miljard franken (8.250 miljoen gulden) betalen. Een verhoging van de energieprijs durft niemand aan. Wel is de Franse regering nu bereid het aantal nieuwe centrales per jaar terug te brengen van vier naar twee.
Wat er met de overproduktie aan energie moet gebeuren, weet intussen niemand.

West-Duitsland

De voorstanders van kernenergie in West-Duitsland hebben een stap terug moeten doen. Nadat bekend was geworden

dat er gesjoemeld was met de verwerking van radioactief afval, is het geloof in kernenergie ernstig aangetast. Vooral de gevolgen van fraude met het kernafval en het giftige afval op zich houden de gemoederen in West-Duitsland nu al enige tijd bezig.
De oppositiepartijen in de verschillende deelstaten overwegen serieus een "Ausstieg" uit de kernenergie. Zelfs binnen de regeringspartijen neemt de twijfel over kernenergie toe.
In West-Duitsland wordt het milieu- en kernenergiebeleid per deelstaat geregeld. In iedere deelstaat is het deelstaatparlement verantwoordelijk voor zijn eigen beleid. Dat kan dus nogal wat regionale verschillen te zien geven. Hoe het beleid is, hangt sterk af van de politieke kleur van de belangrijkste partijen in de deelstaat.
Zo is in Sleeswijk-Holstein onlangs de redelijk progressieve SPD aan de macht gekomen. Deze partij wil geen nieuwe plannen meer in overweging nemen. Er worden wel plannen ontwikkeld om de bestaande centrales (om te beginnen de oudste) over enige tijd te sluiten. Sleeswijk-Holstein is één van de belangrijkste economische centra van het land.
De SPD-regering in Noordrijn-Westfalen weigert al jarenlang de kweekreactor van Kalkar in gebruik te nemen. De "Ausstieg" uit de kernenergie is hier al enige tijd een belangrijk discussiepunt. Energieproducenten staan in deze deelstaat niet langer te popelen om plannen voor andere kernenergiecentrales te ontwikkelen. Wel wordt er nog in Hamm een "Hochtemperatur-reaktor" ontwikkeld.
In Nedersaksen waar de conservatieve CDU aan de macht is, vindt het werk op de nieuwbouwlokatie Lingen gewoon doorgang.
In Hessen is elk pro-kernenergiegeluid verstomd na het schandaal bij Transnuklear.
Vorig jaar is in Rheinland-Pfalz nog een nieuwe centrale in gebruik genomen, en in Baden-Würtenberg is tenslotte de situatie niet veranderd.

België

Zoals in de vorige Allicht te lezen valt, heeft de kernenergielobby in België, evenals in West-Duitsland, een flinke klap gekregen door het schandaal met de plutoniumvaten en de frauduleuze handelingen bij het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol.
De discussie over de bouw van een vijfde kernenergiecentrale bij Doel, loopt nog, maar de regeringspartijen zijn inmiddels erg verdeeld. De kans dat België een achtste kerncentrale krijgt, neemt daardoor af.

Nederland

En in Nederland moet het kabinet begin volgend jaar besluiten of er alsnog één of meerdere kerncentrales gebouwd moeten worden.

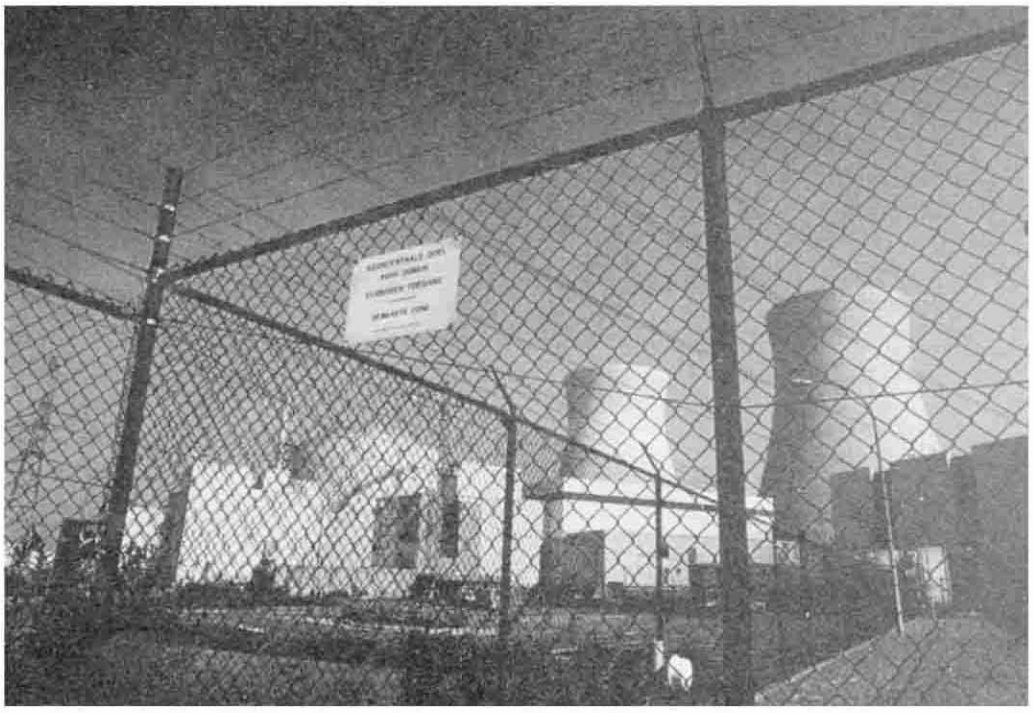

Eén megaWatt in zicht

De ontwikkeling van collectieve windmolens verloopt redelijk voorspoedig. Ondanks allerlei problemen rond terugleveringtarieven en lokaties wordt verwacht dat eind 1988 de gezamenlijke collectieve molens een vermogen van 1 megaWatt vertegenwoordigen. De opzet van de coöperatieve verenigingen is landelijk identiek, maar de uitvoering verschilt van streek tot streek.

Collectieve molen in Delft

Wim Kersten

Sinds 28 april 1988 staat in Dodewaard een collectieve molen te draaien. De opgewekte elektriciteit wordt geleverd aan het Zuiveringsschap Rivierenland voor de installaties van een rioolwaterzuivering. Daarmee heeft de eerste Nederlandse kerncentrale (Dodewaard) concurrentie gekregen van een particulier opgezet windmolenproject van 75 kiloWatt.
Recht tegenover de vier kerncentrales van Doel (België) is aan de Nederlandse oever van de Westerschelde in Bath een windmolenpark met drie windturbines verrezen. De coöperatieve Vereniging Collectief Bezit Windmolens (VCBW) 'Zeeuwind' hoopt jaarlijks 400.000 kiloWattuur stroom te produceren en te verkopen aan de PZEM, de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij. Dankzij een gunstig tarief kan Zeeuwind dit park op verantwoorde wijze rendabel exploiteren. De inkomsten worden, na aftrek van de kosten, verdeeld onder de leden, die ieder voor een bepaald bedrag een lening hebben afgesloten met de vereniging.

tussen Doel en Denemarken

Bij de ingebruikstelling van het park in Bath sprak Zeeuwind-secretaris Jan de Vries over de positie van deze molens "tussen Doel en Denemarken". Daarmee kenschetste hij de typische situatie van België (alles voor kernenergie) en Denemarken (géén kernenergie). "Denemarken is een baken. Wie daar rondtoert kan binnen een weekend honderden molens tegenkomen. Hoe heeft Denemarken dat klaargespeeld? Niet door groter technisch vernuft of soepeler planologische regels dan bij ons. Maar door bewust te kiezen tegen kernenergie en vóór zoveel mogelijk duurzame energie van eigen bodem. En door een exploitatievorm mogelijk te maken waardoor windenergie voor groepen burgers, bedrijven, kantoren gezamenlijk rendabel wordt. De coöperatieformule".

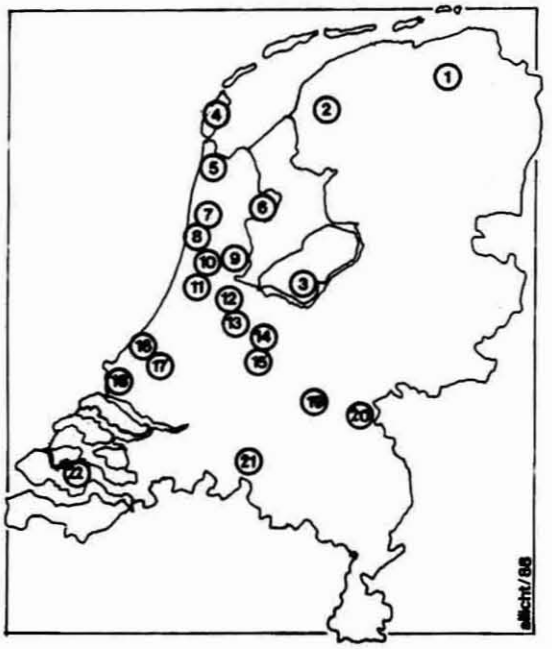

Standplaatsen van windmolenverenigingen in Nederland (juli 1988).

1) Groningen, 2) Nyemirdum, 3) Zeewolde, 4) De Waal, 5) St. Maartensvlotbrug, 6) Venhuizen, 7) Alkmaar, 8) Castricum, 9) Monnickendam, 10) Zaandam, 11) Hoofddorp, 12) Ouderkerk a/d Amstel, 13) Wilnis, 14) Utrecht, 15) Nieuwegein, 16) 's-Gravenhage, 17) Delft, 18) Oostvoorne, 19) Dodewaard, 20) Nijmegen, 21) Tilburg, 22) Goes.

Die formule heeft nu ook in Nederland wortel geschoten: in september 1988 zijn er negen collectieve molens operationeel. De Friese VCBW Fryslân telt drie molens, verspreid over Zürich, Holwerd en Franeker. De oudste collectieve windmolen draait al een jaar in Delft, terwijl VCBW West-Friesland in april van dit jaar haar eerste molen in Andijk in gebruik stelde.
Momenteel telt Nederland 23 actieve en minder actieve windmolenverenigingen, waarvan de meeste gehuisvest zijn in de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. De oudste vereniging, Vereniging Windenergie Haarlem, verkeert in een impasse. Na jaren zoeken en knokken is men erin geslaagd om een zeer gunstig teruglevertarief geregeld te krijgen bij de Provinciale Elektriciteitsmaatschappij Noord-Holland (PEN). Tegelijkertijd is er echter nog geen uitzicht op een geschikte lokatie voor de molen, doordat de provincie Noord-Holland weigert een bouwvergunning af te geven. De vereniging spant nog wel een AROB-procedure aan tegen de provincie, maar heeft inmiddels besloten zichzelf op te heffen. Alle 140 leden worden geadviseerd lid te worden van andere coöperaties of deel te nemen aan de windenergieprojecten van de Triodosbank.

tarieven

Alle activeiten van de windmolencoöperaties worden landelijk begeleid, gecoördineerd en geadviseerd door Vereniging ODE (Organisatie voor Duurzame Energie), die zich met name inspant op het gebied van de teruglevertarieven aan elektriciteitsmaatschappijen en energiedistributiebedrijven. De onderhandelingen zijn uiterst taai, verlopen moeizaam en vaak teleurstellend. Het plaatsen van een windmolen lijkt kinderspel, vergeleken bij de energie die opgebracht moet worden om een redelijke prijs voor de opgewekte stroom te ontvangen.
Zo bestaan er grote verschillen in het land. VCBW Fryslân ontvangt 9,5 cent voor elke geleverde kiloWattuur, terwijl Zeeuwind op 16,5 cent mag rekenen. Brabant scoort laag met ongeveer 7 cent. Windmolenexploitanten in Denemarken ontvangen (omgerekend) een vergoeding van 15 tot 20 cent.
De coöperatieve verenigingen en ODE zijn van mening dat er één landelijk tarief moet komen. Een daartoe uitgewerkt voorstel wordt echter door de VEEN (Vereniging Elektriciteits Exploitanten in Nederland) "niet zinvol geacht om overleg over te voeren".
Alle hoop wordt nu gevestigd op de nieuwe Elektriciteitswet, die voorziet in een geschillencommissie bij onenigheden tussen de nutsbedrijven en (representatieve organisaties van) terugleveraars.
De verdeeldheid binnen de VEEN geeft overigens ook al aan dat men het spoor een beetje bijster is geraakt. Niet alleen de hoogte van de teruglevering sprijs varieert van provincie tot provincie, ook de inhoudelijke benaming verschilt nogal. De PZEM heeft het over een "redelijke vergoeding voor vermeden kosten", terwijl de PEN hardnekkig de term "subsidie" hanteert. Met alle betrokken partijen wordt hard gewerkt aan een uniforme regeling, die de toekomst van bestaande en nieuwe windenergieprojecten veilig moet stellen.

Collectief windmolenpark Bath (Zeeland)

Voor informatie: Landelijk Steunpunt Windmolen Coöperaties, Vereniging ODE. Postbus 750, 3500 AT Utrecht. Tel. 030 - 734422.

UITSTOOT STIKSTOFOXYDE HALVEERT, MAAR:

Nieuwe Amercentrale kan veel schoner

De nieuwe kolencentrale in Geertruidenberg, de AC 9, mag per jaar 400 mg/m3 stikstofoxyde uitstoten. Dat is de helft van wat de huidige centrales de lucht in blazen, maar het kan nog veel schoner. In West-Duitsland geldt een norm van 200 mg/m3 stikstofoxyde per jaar. De provincie Noord-Brabant houdt zich echter liever vast aan de Nederlandse norm. Terwijl de eigenaar van de AC 9, de EPZ, schonere lucht gewoon te duur vindt.

Peter Bielars

Onlangs heeft de provincie Noord-Brabant een positieve beschikking afgegeven voor de bouw van een nieuwe kolencentrale, de AC 9, op het Amercomplex in Geertruidenberg. Tegen de beschikking is weliswaar beroep aangetekend door de stichting Natuur en Milieu, mede namens de Brabantse Milieufederatie en de Milieugroep Oosterhout, maar de verwachting is dat de definitieve vergunning niet lang meer op zich zal laten wachten.
De nieuwe Amercentrale moet in 1993 gaan draaien. Hij vervangt dan de twee oudste kolencentrales op het complex. De AC 8, de op dit moment nog 'jongste' centrale, zal nog dit jaar aangepast worden met een rookgas-ontzwavelingsinstallatie. Zowel de aangepaste AC 8 als de AC 9 moeten gezien worden als testcase voor het milieubeleid van de N.V. EPZ (Elektriciteits Produktiemaatschappij Zuid-Nederland) èn voor het milieubeleid van de provincie. En daarin schijnt een gunstige ontwikkeling op gang gebracht te zijn.

zwaardere milieunorm

De Provincie had oorspronkelijk 1 augustus van dit jaar als datum genoemd waarvóór de vergunning voor de nieuwe kolencentrale nog verleend zou worden volgens de oude normen, dat wil zeggen een toegestane jaarlijkse uitstoot van maximaal 800 mg/m3 stikstofoxyde (NOx). Zou de vergunning ná 1 augustus afgegeven worden, dan werd een maximum norm gesteld van 400 mg/m3 stikstofoxyde. Deze zwaardere milieunorm is landelijk ingevoerd en daar kunnen zowel de Provincie als de EPZ niet onder uit.
Maar de vergunning, althans een positieve beschikking (waartegen nog beroep aangetekend kan worden bij de Kroon, wat nu gebeurd is) is al op 1 mei j.l. afgegeven door de Provincie. Die had formeel de EPZ niet hoeven verplichten de uitstoot van stikstofoxyde in de nieuwe centrale te halveren ten opzichte van de huidige centrales. Dat is wel gebeurd. In de nieuwe vergunning staat dat de AC 9 niet meer dan 400 mg/m3 stikstofoxyde jaarlijks de lucht in mag sturen.
Nu is 400 mg/m3 per jaar nog veel. In West-Duitsland geldt sinds enige tijd een uitstoot van maximaal 200 mg/m3 voor elke kolencentrale.
De Provincie berekende dat begin dit jaar in Geertruidenberg door alle centrales samen 22.300 ton stikstofoxyde de schoorstenen verlaat. Die vervuiling wordt teweeg gebracht door alle vijf centrales: drie kolen- en twee gascentrales, waarbij natuurlijk opgemerkt moet worden dat de gascentrales uitermate schoon zijn. Het overgrote deel van de uitstoot aan stikstofoxyde komt uit de pijpen van de kolencentrales.
De uitstoot is de laatste jaren nauwelijks gedaald. In 1985 bedroeg de ver-

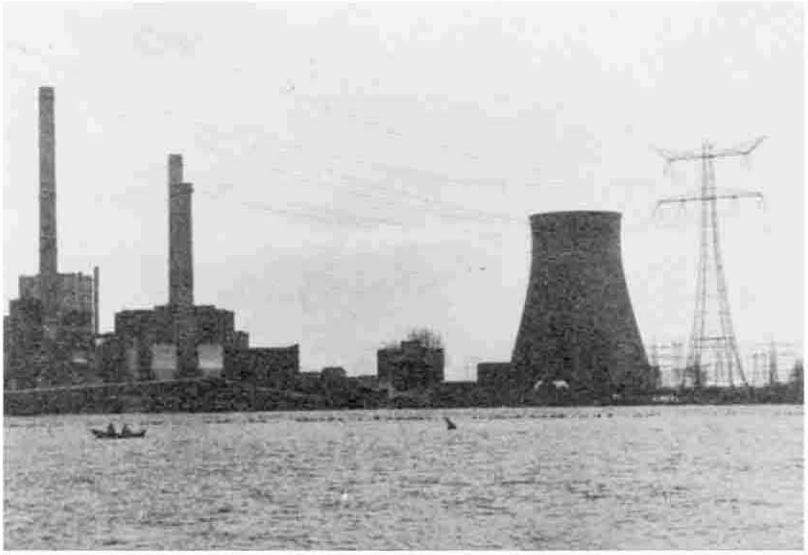

Lees verder op pagina 13.

TOTALE ONTSMETTING ONBEGONNEN WERK

Een atoomramp wordt weggepoetst

De 'sarcofaag' over de reactor

Rond Tsjernobyl wordt hard gewerkt om de gevolgen van de atoomramp (april 1986) weg te werken. In 'Informatie Bulletin', het weekblad van de Russische ambassade in Nederland, stond onlangs een optimistisch stemmend verhaal van Maksim Rylski over de grote schoonmaak. Allicht drukt, met toestemming, het verhaal integraal op de volgende pagina's af, in de hoop een tipje van de sluier over de gevolgen van Tsjernobyl te lichten.
In juni sprak de redactie met Zhores Medvedev, schrijver van het boek 'Kernramp in de Oeral', waarin hij een atoomongeluk uit 1957 beschrijft. Volgens hem is het onbegonnen werk om het hele gebied rond de kerncentrale te ontsmetten.

Thans, twee jaar na de reactorramp in de kerncentrale van Tsjernobyl, wordt zowel in de centrale zelf, alsook op het omliggende terrein hard gewerkt aan liquidatie van de gevolgen van de tragedie die zich in april 1986 heeft voorgedaan. Na de eerste en de tweede is nu ook de derde reactor in gebruik genomen. Een enorm aantal installaties, gebouwen, bossen en gronden is ontsmet. In Slawoetitsj - de nieuwe stad van het centralepersoneel - zijn de eerste woningen betrokken.

werkritme

"Het werkritme van de kerncentrale van Tsjernobyl wordt door de volgende gegevens gekenmerkt: drie reactoren hebben reeds meer dan 16 miljoen mWh elektriciteit geproduceerd. Het staatsplan voor 1987 is gehaald", zo vertelde Wladimir Komarov. Hij is de waarnemende hoofdingenieur van het samenwerkingsverband 'Combinaat' dat voor praktisch alle werkzaamheden binnen de straal van 30 kilometer rond de kerncentrale van Tsjernobyl verantwoordelijk is.
"Het is waar dat de reparatiewerkzaamheden aan de derde reactor grote inspanningen hebben geëist. Deze reactor grenst met name aan de vierde waarin zich het ongeluk voordeed. De verbindingen tussen deze twee reactoren werden verbroken en geïsoleerd. Ofschoon de installaties na de explosie intact bleven, werden ze meermalen op betrouwbaarheid gecontroleerd. De reactor werd afgelopen december in gebruik genomen en blijft sindsdien stabiel en betrouwbaar werken.
Grote moeilijkheden waren verbonden met decontaminatie (ontsmetting, red.) van zijn ruimten en installaties die sterk radioactief waren. Niettemin werden er technische oplossingen gevonden die tot aanzienlijke verbetering van de radioactieve toestand hebben geleid. Alles werd ontsmet, zodat het personeel zich thans even veilig voelt als in de eerste twee reactoren, zo niet beter. In 1987 bijvoorbeeld bedroeg de gemiddelde radioactieve in-

Nieuwbouw in het gebied van Gomelskaja

werking op de personeelsleden van de kerncentrale van Tsjernobyl 1,5 bar (internationale norm is 5 bar per jaar). Men hoopt deze norm dit jaar nog meer te verlagen."

object "Schuilplaats"

"De onderzoeken in het object 'Schuilplaats' aan de vernielde reactor duren voort. Er worden de resten van de brandstof, hun situering, de kracht van gammastraling, de temperatuur en de warmtestroom bestudeerd. Het onderzoeksysteem 'Tent' dat verschillende impulsopnemers en een meetapparaat omvat, houdt de reactor dag en nacht in de gaten. De gegevens die door apparatuur in verschillende delen van de 'sarcofaag' worden verkregen, maken het mogelijk de processen daarbinnen te volgen en te prognoseren.
De resultaten van de waarnemingen van het object 'Schuilplaats' geven het laatste jaar geen redenen tot bezorgdheid", aldus Wladimir Komarov.
"De temperatuur van binnen verschilt weinig van die aan de buitenzijde. Zij is iets hoger daar waar de verbruikte brandstof ligt, maar tendeert wel naar een daling. Onder de meest ongelooflijke situaties die wij ons zouden kunnen veronderstellen, was de aanwezigheid van verse brandstof het gevaarlijkst. De brandstof was voor overladen bestemd toen de reactor vóór de ramp normaal werkte. Nu is deze brandstof uit de 'sarcofaag' verwijderd.
Mensen trachten verschillende ruimten van de beschadigde reactor binnen te dringen, natuurlijk als de radioactieve toestand dat toelaat. Anders worden er robots en tv-camera's gebruikt. Er worden muren doorgebrand, tunnels gegraven en stap voor stap steeds nieuwe ruimten op de radioactiviteit heroverd. Het is van groot belang de fysisch-chemische toestand van de verbruikte brandstof te kennen, in welke hoeveelheid en waar precies deze zich bevindt.

mens of robot

Overal waar de mens of de robot doordringt, worden verschillende nieuwe instrumenten opgesteld. Ondanks het feit dat de gegevens de veiligheid van de vernielde reactor bevestigen, wordt een programma van nieuwe werkzaamheden en metingen verwezenlijkt, waarbij met behulp van video-apparatuur en robots moeilijk doordringbare ruimten onder de reactor worden onderzocht. Dit programma is bedoeld voor de naaste toekomst, alsook voor de conservatie van de 'Schuilplaats' op lange termijn.
Thans is in de zone van de kerncentrale een nieuw samenwerkingsverband 'Spetsatoom' opgericht, dat zich met de reparatiewerkzaamheden onder de omstandigheden van hoge radioactieve straling zal bezig houden. Dit centrum zal zich van robots, speciale installaties en machines bedienen, die voor toepassing in kerncentrales van

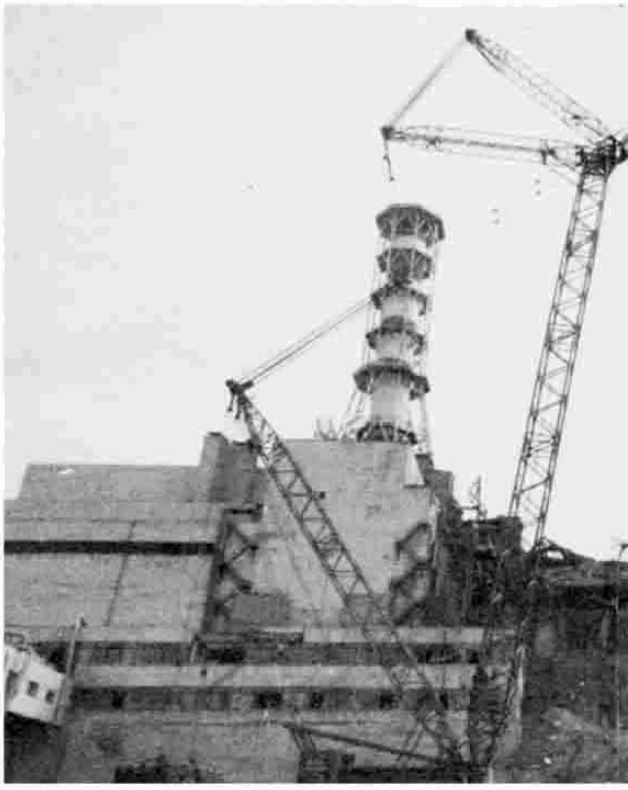

De rampreactor vlak na het ongeluk (Foto's: APN)

de USSR ondermeer in Tsjernobyl zijn ontwikkeld. Ervaren specialisten zullen snel in een kerncentrale ingezet kunnen worden, waar zij bijvoorbeeld reparatiewerkzaamheden zullen verrichten of oudgeworden installaties ontmantelen. Thans wordt materiaal voor zulke spoedoperaties ontworpen".

Pripjat

Op de weg naar Pripjat zijn verlaten bouwwerken van de vijfde en zesde reactor te zien. Deze reactoren staan niet op het programma voor de ontwikkeling van elektriciteitsvoorziening in de Oekraïne en zullen evenmin in gebruik worden genomen. Zij worden geconserveerd opdat de reeds opgestelde installaties en bouwconstructies niet verloren gingen, daar ze misschien voor andere doeleinden, bijvoorbeeld voor opleiding zullen worden gebruikt. Thans is hier decontaminatie aan de gang.
"Let op, het welbekende 'rode bos' waarover radioactiviteit een spoor had getrokken, is er niet. Het bos is gekapt en betrouwbaar begraven, terwijl de begraafplaats zelf voortdurend onder controle staat", vertelt de directeur van het speciale bedrijf 'Complex', Waleri Starodoemov. Dit bedrijf is in de zone met een straal van vijf kilometer rond de rampreactor met ontsmettingswerkzaamheden bezig.
"Vorig jaar hebben we ons eindelijk van de meest besmette gebieden ontdaan. Er is een enorm territorium schoongemaakt. Er zijn geen plekken en haarden meer, die röntgens of zelfs tiende gedeelten ervan zouden uitstralen. Deze radioactiviteits-

niveaus mogen vergeten worden. Nu wordt er met milliröntgens geteld. Het terrein rond de centrale en de bouwbasis is gezuiverd. We moesten hierbij nieuwe technieken van decontaminatie leren. U kunt best geloven dat het ingewikkeld en intensief werk met toepassing van nieuwe methoden en technische middelen is.
Wij zijn erin geslaagd niet alleen een grote hoeveelheid installaties aan de volkshuishouding terug te geven, maar ook de verspreiding van radionucliden naar dichtbevolkte gebieden te voorkomen.
Er is een speciaal systeem van begraafplaatsen ontwikkeld. De meest eenvoudige hebben 'lemen slotten' die radionucliden aantrekken. Sterk actief kernafval wordt verborgen in betonnen blokken met een betrouwbaar systeem van biologische beveiliging voor langdurige conservatie. Bij sterke doses worden machines, mechanismen en televisie met afstandsbediening gebruikt.
Thans doet Pripjat allerminst aan een dode stad denken. Honderden medewerkers van 'Complex' werken en wonen hier volgens een pendelschema. 's Avonds brandt er licht in sommige huizen: de mensen blijven hier overnachten. Hier werken 23 objecten: een herstellingscomplex, een zwembad, een cultuurpaleis en een kantine.
Wij staan voor de taak de stad geleidelijk aan bruikbaar te maken voor produktiedoeleinden en voor het personeel dat er een pendeldienst heeft", vertelt Starodoemov. "Het is reëel en ook noodzakelijk: het is immers veel gemakkelijker een aparte flat met een televisie en een airconditioning te hebben, van een bibliotheek en een stadion gebruik te maken, dan elke dag over grote afstand naar het werk te moeten rijden. Dit jaar willen wij 600 woningen met alle gemakken beschikbaar stellen, daar wij in Pripjat al veel voor herstel van het leidingennet hebben gedaan. De woningen zijn schoongemaakt en ten dele van radioactiviteit gezuiverd. Let op: de ramen zijn open - wij zijn aan het ventileren. Pripjat begint aan zijn nieuwe leven".

waterkwaliteit

"Hoe zal de situatie met hoogwater in het voorjaar zijn, hoe zal het de waterkwaliteit in grote en kleine rivieren in het stroomgebied van de Pripjat (is zowel de naam van een stadje als van een rivier bij Tsjernobyl, red.) en de Dnjepr beïnvloeden? We willen eraan herinneren dat de prognoses van vorig jaar over het algemeen wel uitgekomen waren: het hoogwaterpeil bleef normaal, de bescherm- en filtreerdijken, vangers en bezinkvijvers hielden het water tegen en beletten het wegspoelen van radionucliden", aldus Jevgeni Stoekin, leider van de operationele groep van de weerkundige dienst in Tsjernobyl. "Ook dit voorjaar is er geen reden tot bezorgdheid. Dit jaar was er vijf maal zo weinig sneeuw als vorig jaar. Deze keer was de bovenlaag van de aarde goed bevroren en vochtig. Toen hij nog niet ontdooid was, vreesden wij zware regens. Deze vrees was echter ongegrond en wij verwachten dat het hoogwaterpeil deze keer anderhalf tot twee maal zo laag zal zijn als normaal.
We hoeven ook waterverontreinging niet te vrezen. De hoogst toelaatbare concentraties van radionucliden zullen niet overschreden worden en bovendien hebben wij vantevoren berekend hoeveel radionucliden er weggespoeld zullen kunnen worden. Ondanks al deze voorzorgsmaatregelen hebben wij serieuze stappen voor bescherming van het stroomgebied ondernomen. De dammen en dijken rond de centrale van Tsjernobyl zijn ver-

Een nieuw dorp in Borodyansky voor Tsjernobyl-evacuées

Zhores A. Medvedev (Foto: Allicht)

NIET TE VROEG JUICHEN!

Het is nog te vroeg om te spreken van een volledige ontsmetting van het gebied in en rond Tsjernobyl. Dat is de conclusie van Zhores Medvedev, de Russische biochemicus die sinds 1973 in Londen werkzaam is. Medvedev werd onder andere bekend met zijn boek over een atoomramp in de Oeral, welke in 1957 heeft plaatsgevonden.
"In de Oeral, in Tsjeljabinsk, heeft men vanaf 1957 alles in het werk gesteld om een groot gebied van radioactieve stoffen te ontsmetten. Ogenschijnlijk is dat ook gelukt. Maar in 1967 is in dat gebied een langdurige droogteperiode ingetreden, waardoor de talrijke meren kwamen droog te staan. Het daarin verzamelde radioactieve materiaal (want de meren zelf kunnen niet worden ontsmet) hechtte zich aan de droge stofdeeltjes en werd door wind en sneeuwstormen verspreid over een nog groter gebied."
Medvedev wijst op de parallel tussen de rampen in Tsjeljabinsk en Tsjernobyl:
"Na de eerste besmetting als gevolg van de ramp in april 1986 werd de grond in de omgeving grondig gedecontamineerd (ontsmet) en gezuiverd van radioactieve neerslag. Die operatie lijkt voltooid en geslaagd. Maar de enorme Pripjat-moerassen ten westen van de rampcentrale zijn niet schoongemaakt. Dat is ook onbegonnen werk.
Wanneer er een droogteperiode zou aanbreken, zoals in 1967 in de Oeral is gebeurd, en zoals in 1988 in het midden van de Verenigde Staten plaats vond, kan een herhaling van Tsjeljabinsk ontstaan. Door de uitdroging van de moerassen komen de aanwezige radioactieve stoffen vrij en kunnen ze door weer en wind verspreid worden over een groot gebied. Dan is er sprake van een tweede besmetting door Tsjernobyl."

sterkt. In de toekomst zal de beslissing worden genomen over de noodzaak van hun exploitatie. Misschien zal een deel ervan weggehaald moeten worden om de bossen voor overstromingen te behoeden".

landbouw

Jevgeni Stoekin toonde een kaart van radioactieve toestand in de zone rond de centrale van Tsjernobyl. Deze situatie is opvallend verbeterd. Niet alleen dankzij de splitsing van kortlevende isotopen. Er worden ook effectieve biochemische stofwerende methoden toegepast en worden planten gebruikt voor decontaminatie van de grond en de wateren en voor het weren van stof. Er wordt ook een reeks problemen van radiobiologie in de landbouw opgelost.
Medewerkers in broeikassen en in het radiobiologische laboratorium in Pripjat vertelden over de eerste proeven met het kweken van groenten en technische gewassen en over recultivatie van gronden in verschillende sectoren van de zone. Daar waar de vruchtbare bovenlaag weggenomen is, wordt een kunstmatig voedingsmilieu geschapen en worden planten voor grondbevestiging uitgepoot.
Er worden methoden uitgewerkt voor decontaminatie van bossen - deze meest betrouwbare filter van radioactief stof. Het terrein rond de centrale met een straal van vijf tot tien kilometer wordt langzaamaan een testgebied voor bestudering van verschillende radiobiologische, natuur- en scheikundige problemen.

vuiling namelijk ongeveer hetzelfde: 22.800 ton. Wordt de strengere norm van 400 mg/m3 gehanteerd, dan vermindert de uitstoot tot 18.600 ton in 1993. Op dat moment kunnen de twee oudste kolencentrales uit bedrijf worden genomen en gaat de nieuwe AC 9 werken: een vermindering van 3700 ton stikstofoxyde.
De vervuiling komt dan voor een belangrijk deel uit de AC 8, die ondanks de installatie voor rookgasontzwaveling toch nog 12.000 ton stikstofoxyde de lucht in blaast. Voor deze centrale blijft de oude norm van 800 mg/m3 gelden. De AC 9 blaast 'slechts' de helft aan vuile deeltjes uit.
De twee gascentrales tenslotte geven een te verwaarlozen vervuiling van 300 mg/m3 stikstofoxyde per jaar.

nòg schoner

De stichting Natuur en Milieu, de Brabantse Milieufederatie en de Milieugroep Oosterhout vinden beide normen (800 en 400 mg/m3 per jaar) veel te hoog. Zij handhaven de eis dat de uitstoot terug wordt gebracht naar 200 mg/m3 per jaar. Dit is de in West-Duitsland geldende norm. Nederland neemt echter die norm vooralsnog niet over. De Algemene Maatregel van Bestuur houdt het voorlopig op de gereduceerde uitstoot van 400 mg/m3 jaarlijks.
Hieraan hebben de Provincie en EPZ zich te houden. De Provincie kan nòg schonere centrales eisen, maar dat doet ze niet. Een voorlichter van de Provincie: "In eerste instantie waren er veel bezwaren tegen de nieuwe Amercentrale. De uitstoot van zwaveldioxyde en stikstofoxyde lag te hoog volgens de bezwaarmakers. Bovendien bestond er principieel bezwaar tegen de bouw van een nieuwe kolencentrale.
De voorwaarden voor de vergunning zijn daarop aangepast. Dat de nieuwe centrale op kolen gestookt wordt, stond niet ter discussie. De bestaande elektriciteitsplannen leggen het aantal en de soort centrales vast. Daaraan is niets te veranderen.
We hadden nog strengere normen kunnen hanteren, zoals in West-Duitsland, maar we houden ons voorlopig liever vast aan de normen zoals die in ons eigen land gelden."
De EPZ gaat op korte termijn ook niet verder dan een halvering van de vervuilende uitstoot van zwaveldioxyde en stikstofoxyde:
"De bestaande centrales hebben een vergunning die nog uitgaat van 1100 mg/m3 stikstofoxyde per jaar. Dat wordt nu teruggebracht naar 800 mg. Voor de nieuwe kolencentrale ligt dat natuurlijk anders. De EPZ heeft zelf al een half jaar geleden gezegd te kiezen voor de op dit moment meest gunstige situatie. Voor ons geldt als meest gunstige èn haalbare situatie een halvering van de vervuiling ten opzichte van de oude centrales", aldus milieudeskundige Van de Heijkant van de EPZ in Eindhoven. Hij vervolgt: "Een vermindering van 800 naar 200 mg kan technisch gezien vrijwel niet. Bovendien vergen de benodigde investeringen ongeveer 3 miljard gulden. De nieuwe installaties die nu gebouwd worden voor de AC 9, kosten 1 miljard gulden. Nú hoeft de energieprijs niet omhoog, bij de eerstgenoemde investering wellicht wel."

gascentrale

De PvdA-fractie in de Provinciale Staten van Noord-Brabant heeft eind augustus vragen gesteld aan het college van GS over de nieuwe Amercentrale. De PvdA wil alsnog onderzocht zien of de AC 9 niet geheel of gedeeltelijk omgebouwd kan worden tot een op gas gestookte centrale. De fractie verwijst naar het nieuwe Elektriciteitsplan van de Samenwerkende Elektriciteits Produktiebedrijven (SEP) 1989-1998, waarin het voorstel gelanceerd is aardgas en stroom te importeren uit Noorwegen en Frankrijk. De bouw van een aantal kolencentrales zou daarmee mogelijk kunnen worden voorkomen, meent de PvdA. De partij is allerminst gelukkig met de uitstoot van verzurende stoffen uit de diverse kolencentrales in Geertruidenberg.

Vervolg van pagina 8.

Kerncentrales bij Cruas, Frankrijk

SEP wil meer op gas stoken

De wonderen zijn de wereld nog niet uit. Het rapport van Milieudefensie over de bouw van kolencentrales was nog niet in de bureauladen van de redacties van kranten en tijdschriften verdwenen, of de Samenwerkende Elektriciteits Produktiebedrijven (SEP) brachten hun Elektriciteitsplan voor de komende tien jaar uit. Daarin staat het onverwachte voorstel aardgas in te voeren uit Noorwegen voor twee centrales in Groningen. Centrales die aanvankelijk op vervuilende kolen gestookt zouden worden. Maar is de SEP daarmee ook ineens milieuvriendelijk?

Peter Bielars

Het mag duidelijk zijn dat elke milieuorganisatie, dus ook de Vereniging Milieudefensie, wars is van nieuwe kolencentrales. Het jongste rapport van Milieudefensie heet dan ook 'Kolencentrales, een zwarte toekomst'. De verzuring in Nederland is voor een belangrijk deel terug te voeren op de uitstoot van zwaveldioxyde en stikstofoxyde uit de schoorstenen van de zich nog steeds uitbreidende groep kolencentrales. Zo komt er een nieuwe in Geertruidenberg (Noord-Brabant) en is er zojuist één geopend op de Maasvlakte (Zuid-Holland).
Voor de laatste geldt overigens wel dat de SEP wil proberen op deze centrale voor het eerst een grootschalige kolenvergassingsinstallatie aan te sluiten. Of dat inderdaad gebeurt, is afhankelijk van het succes van de te bouwen demonstratie-installatie in het Limburgse Buggenum, waarin de kolengassing voor elektriciteitsopwekking beproefd wordt. Deze installatie moet in 1993 voor gebruik gereed zijn. Een woordvoerder van de Elektriciteits Produktiemaatschappij Zuid-Nederland, de EPZ, gaat ervan uit dat deze installatie minimaal anderhalf jaar moet proefdraaien, voordat conclusies vallen te trekken uit dit experiment.

onjuiste stap

Maar ondanks de nieuwe kolencentrales kiest de SEP nu dus onverwacht voor meer aardgasvermogen, een stap vooruit op milieugebied. Volgens Sible Schöne, beleidsmedewerker bij Milieudefensie, is het echter een onjuiste stap:
"De enige echte oplossing van het milieuprobleem van energiecentrales is investeren in elektriciteitsbesparing; geen uitbreiding dus van het vermogen".
De milieuorganisatie herinnert de SEP eraan dat minister Nijpels van Milieu zich ten doel heeft gesteld de uitstoot van verzurende stikstofoxyden in 1998 omlaag te brengen tot 34.000 ton. Volgens Milieudefensie zal de uitstoot meer dan het dubbele bedragen, namelijk 70.000 ton.

Kolencentrale Nijmegen

De hoeveelheid zwaveldioxyde die de centrales uitstoten, moet van Nijpels ook flink omlaag. Ook hiervoor geldt dat de nu aangepaste plannen van de SEP weliswaar gunstiger cijfers vertonen, maar de vervuiling blijft de komende jaren een veelvoud van wat officieel is toegestaan door zowel het ministerie van Milieu, als de Centrale Raad voor Milieu Hygiëne (CRMH). Deze organisatie hanteert nog veel strengere normen dan de minister. De CRMH vindt dat de uitstoot van verzurende stoffen in 2000 met 80 procent terug moet worden gedrongen ten opzichte van 1980. De uitstoot van stikstofoxyde mag dan nog maar maximaal 17.000 ton bedragen (SEP: 70.000 ton; Nijpels: 34.000 ton).
Een eventuele vervanging van de kolencentrales door kolenvergassers of zelfs door gascentrales, betekent vanuit milieu-oogpunt slechts een lichte verbetering. De uitstoot van stikstofoxyden blijft bestaan. Als het gewenste niveau van 17.000 ton bereikt moet worden, zullen alle bestaande kolen-

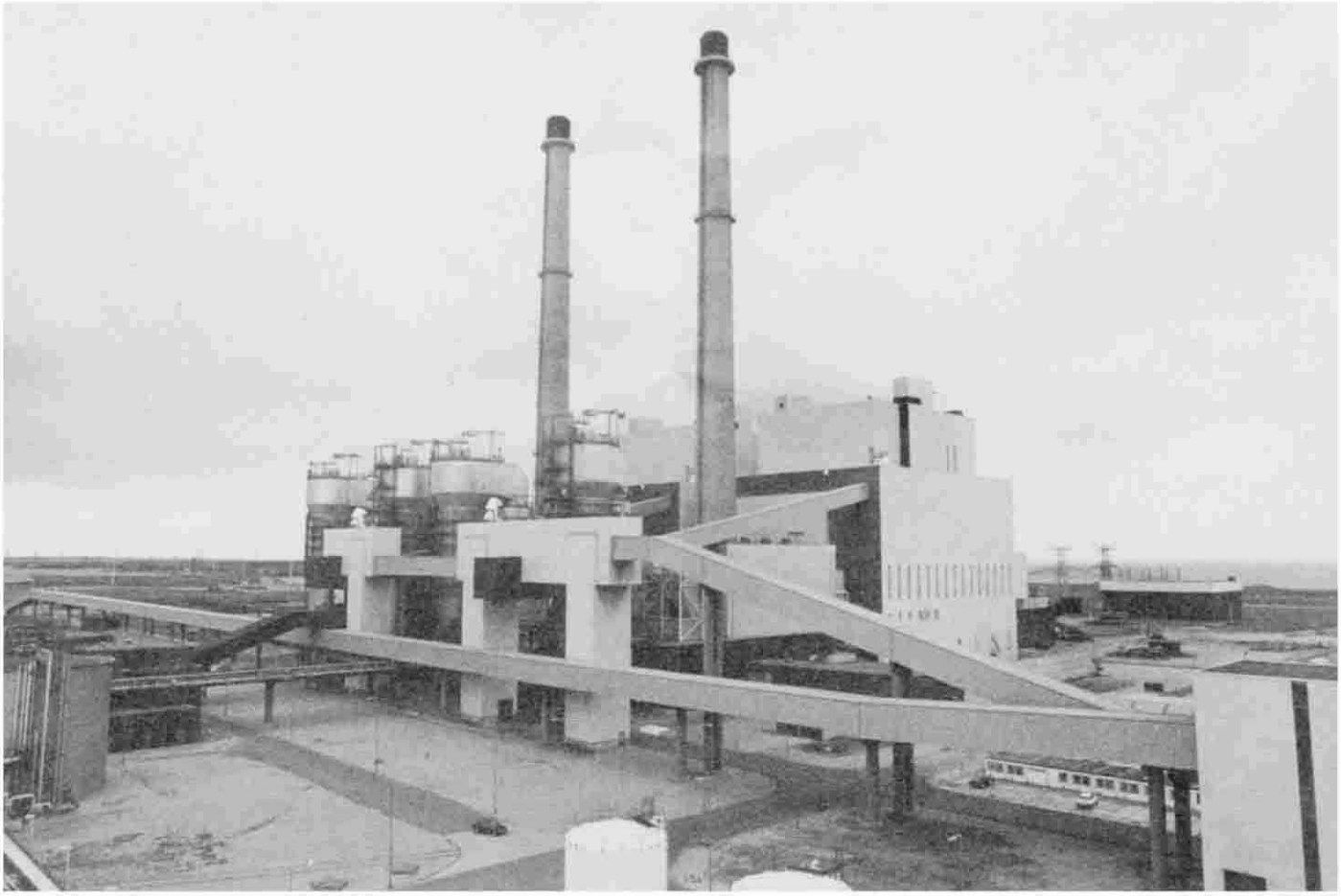

Nieuwe centrale op de Maasvlakte Foto: Ron Bazuin

centrales over moeten gaan op rookgasreiniging.

kernenergie

Energiebesparing levert een beter resultaat op. Hoe denkt de SEP hierover? "In het nieuwe elektriciteitsplan is maximaal rekening gehouden met de ontwikkeling van warmte-krachtkoppeling en duurzame energiebronnen. Ook is uitgegaan van aanzienlijke besparingen op het elektriciteitsverbruik. Aanvankelijk leek de invulling van het noodzakelijke produktievermogen voor opwekking van elektriciteit alleen mogelijk door de bouw van vijf kolencentrales van 600 mW ieder. Dit als gevolg van het restrictieve aardgasbeleid van de overheid en het uitblijven van een besluit over de eventuele toepassing van kernenergie.
In het nieuwe elektriciteitsplan is een besluit tot verdere uitbreiding van het aantal kolencentrales achterwege gebleven. Dit is mogelijk omdat de SEP erin is geslaagd gunstige contracten af te sluiten voor de import van elektriciteit en aardgas."
De reden om (voor een deel) over te gaan op het schone aardgas is dus niet zo nobel. De SEP blijft voorstander van kernenergie, maar omdat daarover nog geen kabinetsbesluit op tafel ligt, moet men nu voor iets anders kiezen. Bovendien hikt de SEP nog steeds aan tegen de hoge prijzen die de Nederlandse regering vraagt voor het aardgas. Noorwegen blijkt nu een stuk goedkoper te zijn en ook minder moeilijk te doen, dus de SEP gaat zaken ondernemen met dit Scandinavische land.
De stroomproducenten gaan ervan uit dat het totale elektriciteitsverbruik jaarlijks tot 1998 met 1,9 procent zal stijgen. Hierin zit een "aanzienlijke" (vindt de SEP) besparing op het verbruik door huishoudens van twintig procent verrekend. Dat het verbruik toch blijft stijgen, is volgens de produktiebedrijven een gevolg van de verdere toename van het aantal inwoners van ons land, de groei van het aantal elektrische apparaten èn de groei van de industrie.
Nog enkele cijfers: De SEP verwacht een toename van het warmte-krachtvermogen met 1000 mW tot 1995. Het vermogen door windenergie zal oplopen van 30 mW tot 1000 mW in het jaar 2000.

oppassen

De conclusie mag duidelijk zijn. De lobby voor meer kolencentrales taant. Schone energiebronnen winnen nu ook bij de Samenwerkende Elektriciteits Produktiebedrijven terrein.
Maar het blijft oppassen.
Import van aardgas vanwege het uitblijven van besluiten over nieuwe kerncentrales biedt weinig vertrouwen in een serieus ander en gunstiger milieubeleid. Vereniging Milieudefensie voert nog steeds de 'Aktie Schoonstroom', een actie die wèl serieus ingaat op schone alternatieven voor kolen- en kerncentrales. De SEP heeft enkele punten uit die acite nu overgenomen. Het is een begin...

Overname geslaagd

Nu de PNEM en PLEM zijn gefuseerd, lijkt de rol van de Provinciale Noordbrabantse Energie (vh. Elektriciteits- red.) Maatschappij te zijn uitgespeeld. Maar door het opkopen van bijna alle gemeentelijke distributiebedrijven, houdt de Bossche gigant de Brabantse energie in een ijzeren greep. Het volledig beheersen van de stroomproduktie èn -distributie is het doel van de N.V. PNEM, die zich nooit zo bekommerd heeft om de kleinverbruikers en kleinschalige stroomopwekkers.

Wim Kersten

Zo'n 2000 jaar geleden was heel Gallië (zo heette Frankrijk toen) bezet door soldaten van Ceasar, de Romeinse veldheer. Heel Gallië? Neen, een kleine nederzetting bleef moedig weerstand bieden aan de overweldigers en maakte het leven van de Romeinen in de omringende legerplaatsen bepaald niet gemakkelijk...

Dit citaat uit de Astérix-boeken zou van toepassing kunnen zijn op het beleid van de N.V. PNEM. In ruim twee jaar tijd werd de provincie Noord-Brabant opgerold. Een aantal van 210.000 klanten is de PNEM rijker geworden, door plaatselijke en regionale stroomdistributiebedrijven over te nemen of op te kopen. Van de vroegere lappendeken is nu een glad dekbed gemaakt. Alleen de distributiebedrijven van 's-Hertogenbosch en Eindhoven zijn nog zelfstandig.

Tilburg

Zeventien zelfstandige distributiebedrijven werden in de periode 1986-1988 overgenomen door middel van aandelenkoop en/of betaling in contanten.

Het totale bedrag dat hiermee gemoeid is, is niet bekend. Maar alleen al voor Energiebedrijven Tilburg, de grootste transactie, werd in april van dit jaar ruim 82 miljoen gulden neergeteld. Volgens de PNEM is de reorganisatie van de Brabantse distributie nu al geslaagd.
Met dit beleid voldoet de provinciale energiemaatschappij aan de uitgangspunten van de nieuwe Elektriciteitswet die in het najaar naar verwachting door de Tweede Kamer zal worden aangenomen. Wat in Noord-Brabant gebeurt, is min of meer het sluitstuk van een landelijke operatie die bedoeld is om de produktie en de distributie van energie uit elkaar te halen. In grote lijnen stelt de Elektriciteitswet dat de grote stroomproducenten (zoals de N.V. Elektriciteits Produktiebedrijven Zuid-Nederland, de EPZ, een fusie van PNEM en PLEM) hun produkt verkopen aan regionale distributiebedrijven, die hun achterland bedienen. De distributiebedrijven krijgen de vrijheid om naar keuze in te kopen; daarmee worden de kansen van kleinschalige opwekkers (windmolens, warmtekrachtinstallaties) vergroot, doordat ook zij het recht krijgen hun opgewekte stroom te verkopen aan de regionale maatschappijen.

PNEM-dochters

De ironie voor Noord-Brabant is echter dat de N.V. PNEM overal de grootste vinger in de pap heeft. Alle opgekochte of overgenomen energiebedrijven zijn direct of indirect 'eigendom' geworden van de PNEM en worden als PNEM-dochters omgetoverd in zeven regionale distributiemaatschappijen (ENWA's, Energie- en Watermaatschappijen). Daardoor wordt de kans voor een windmolenexploitant niet groter dan vóór de operatie. Immers, de PNEM kan overal bepalen of iemand wel of niet met stroom mag venten en tevens het tarief vastleggen.

Ook de belangen van de consumenten, met name die van de kleinverbruikers, dreigen ondergesneeuwd te raken. In het verleden heeft de PNEM zich altijd sterk gemaakt voor de belangen van de industrie en de grootverbruikers. Zelfs de Provincie zette twee jaar geleden haar handtekening onder paginagrote advertenties met de oproep (aan het bedrijfsleven) om naar Brabant te komen "waar de energie goedkoop is".

zelforganisatie

Sinds 14 januari 1987 maakt de PNEM deel uit van de N.V. EPZ. Deze naamloze vennootschap is het resultaat van een fusie tussen de Brabantse en Limburgse elektriciteitsmaatschappijen. Een fusie die tot stand kwam overeenkomstig de wensen en uitgangspunten van het ministerie van Economische Zaken om de stroomproduktie in ons land te concentreren. De EPZ is eigenaar geworden van de elektriciteitscentrales in Geertruidenberg, Buggenum en Maasbracht.

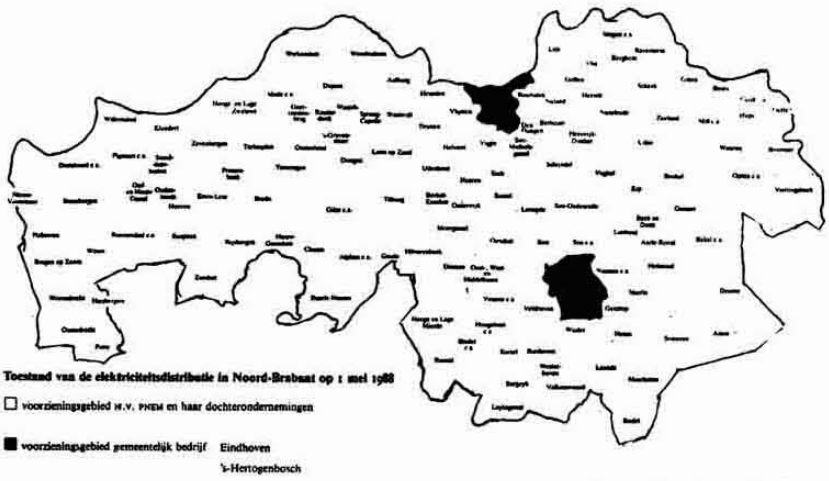

Heel Brabant? Nee, twee steden bieden weerstand

Daarmee lijkt de N.V. PNEM uitgekleed, maar niets is minder waar. Alle energie werd en wordt gestoken in de reorganisatie van de distributie. De eerder vermelde overname-activiteiten vormen de voorbode van een algehele reorganisatie van de PNEM, die in de nabije toekomst als 'concern' door het leven wil gaan.
Volgens plan zal de provincie Noord-Brabant worden opgedeeld in zeven regionale distributiebedrijven (ENWA's) die geacht worden zelfstandig te opereren. Volgens de Elektriciteitswet 1987 kunnen deze maatschappijen zelf bepalen waar en hoe ze hun elektriciteit inkopen en doorgeven aan klanten.

Regionale Nutsbedrijven 's-Hertogenbosch

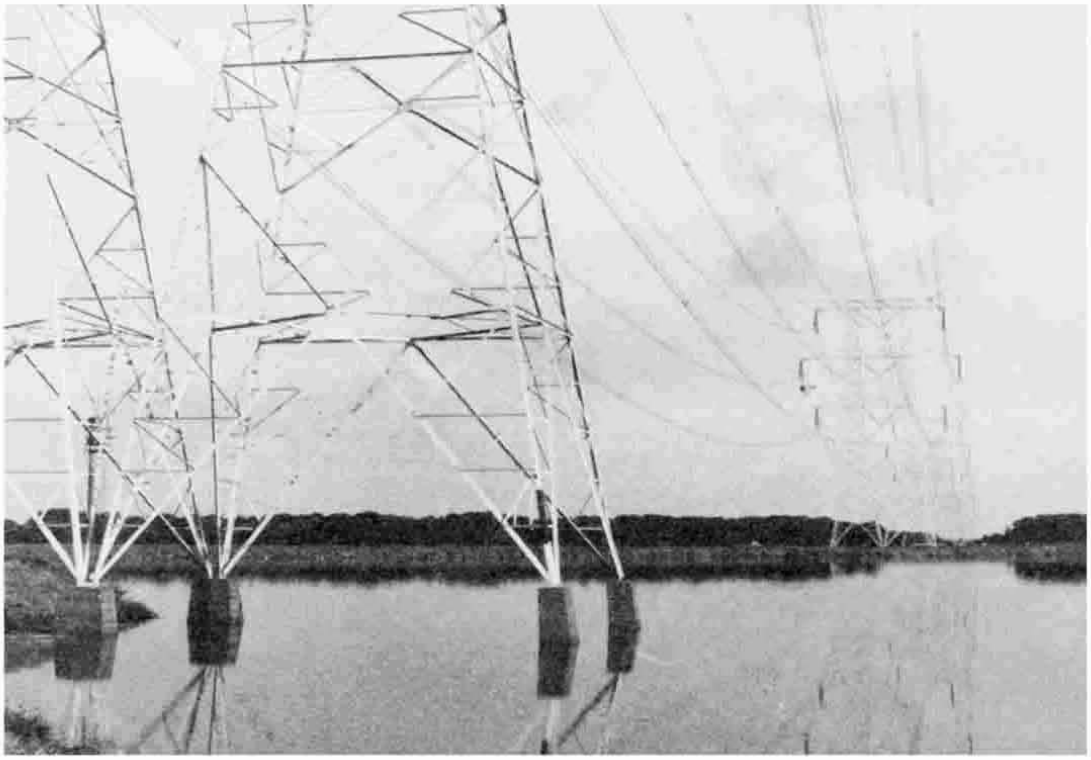

De grote lijnen van Brabants energiebeleid

In de Brabantse praktijk zal dit een illusie blijken. De distributiebedrijven zijn dochters van de PNEM, en dan ligt het voor de hand dat de PNEM het verfoeide middel van 'gedwongen winkelnering' zal hanteren. De dochters mogen alleen inkopen bij de moeder...
Voor een Brabants distributiebedrijf zou het niet al te moeilijk zijn om stroom in te kopen bij de Belgische atoomcentrales (waarvan men altijd beweert dat die goedkoper is dan stroom uit de PNEM-centrales). Die transactie zou betekenen dat moeder PNEM (in de EPZ) een grote klant (het distributiebedrijf) verliest... En dan ligt het voor de hand dat daar een stokje voor wordt gestoken. De dochter wordt berispt en tot de orde geroepen, doordat de PNEM nu eenmaal de baas is en ook het beleid mede bepaalt.
Wanneer het distributiebedrijf toch haar plan zou willen uitvoeren, kan de moeder tot tegenmaatregelen overgaan. De distributiebedrijven 'doen' niet alleen in stroom, maar ook in gas, water, stadsverwarming en zelfs centrale antenne-systemen. Bij alle overnamen is niet alleen de distributie van elektriciteit verkocht aan de PNEM, maar vrijwel alle nutsvoorzieningen. Een onwillige dochter is op alle mogelijke manieren afhankelijk van het moederbedrijf. Daarmee wordt een belangrijk element van de Elektriciteitswet 1987 en de (binnenkort te verwachten) Wet Energiedistributie buiten werking geplaatst. En dat zal nooit de bedoeling zijn geweest van de wetgever.

energie uit afval

Omdat de N.V. PNEM nu bij ongeveer alle Brabantse huishoudens (met uitzondering van Eindhoven en 's-Hertogenbosch) kind aan huis is geworden, heeft men het plan opgevat om ook het huishoudelijk afval in goede banen te gaan leiden. Met drie afvalverwerkingsbedrijven wil de PNEM een integrale afvalverwerking voor heel Noord-Brabant op touw zetten. Het afval wordt centraal gescheiden en het brandbare gedeelte krijgt een nieuwe bestemming als brandstof in twee enorme verbrandingsinstallaties in Oost- en West-Brabant. Men wil op die manier elektriciteit opwekken, en warmte voor stadsverwarmingstoepassingen. Deze opzet leidt ertoe dat het opgestelde produktievermogen in Brabant met 85 megaWatt wordt uitgebreid.
De PNEM-plannen voor afvalverwerking hebben de Eindhovense nutsbedrijven op een idee gebracht: men overweegt in de Lichtstad exact hetzelfde te gaan uitvoeren, op wat kleinere schaal.
Het is niet bekend of de Eindhovenaren slechts een dreigend signaal afgeven, of dat zij daadwerkelijk tot realisatie overgaan. In ieder geval bewijst het Eindhovense energiebedrijf dat een zelfstandig distributiebedrijf ook zelfstandige beslissingen kan nemen. Dat kan straks van de PNEM-dochters niet worden gezegd. Tenzij de minister van Economische Zaken met een rode kaart gaat wapperen.

BUITENPARLEM

PNEM, een gierige rijkaard

Ongeveer een jaar geleden schreef ik, naar aanleiding van het PNEM-jaarverslag over 1986, op deze plaats een kritisch commentaar op het eenzijdige beleid van de PNEM: wil steeds meer taken (en bedrijven) overnemen, maar heeft weinig aandacht voor haar maatschappelijke verantwoordelijkheid
Met name de ontwikkeling van schone stroom stond niet hoog op de agenda van PNEM-directie en Raad van Commissarissen. Het jaarverslag over 1987 geeft al evenmin reden voor optimisme. Zelfs in het windmolenpark in Bergen op Zoom lijkt nauwelijks schot te zitten. De bezwaren van de plaatselijke bevolking tegen de te verwachten overlast van het grootschalige project zullen nog wel voor andere vertraging zorgen.

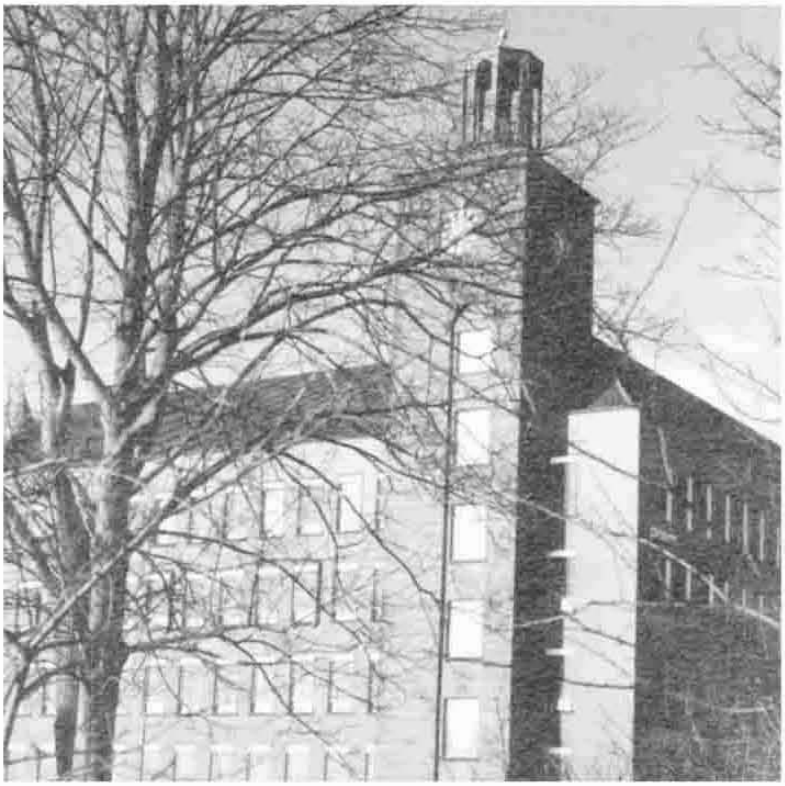

museum

Bij gelegenheid van de behandeling van de Museum-notitie door de Statencommissie voor Cultuur werd melding gemaakt van de giften van de PNEM aan verschillende musea welke door de provincie in de steek werden gelaten: het Tilburgse Natuurmuseum bijvoorbeeld moet de provinciale subsidie van ƒ 20.000,- inleveren, maar wordt gelukkig uit de PNEM-kas weer wat bijgespekt.
Nu kun je met een eigen vermogen van meer dan één miljard gulden (op 31 december 1987 ƒ 1.076.292.000,- !) ook gemakkelijk de weldoende tante spelen, zeker als je slechts vijf miljoen dividend aan de aandeelhouders hoeft uit te keren, van de ruime winst van bijna 32 miljoen. Maar het blijft toch een vreemde zaak dat de PNEM zich wel vol overgave stort op nieuwe markten als afvalverbranding, mestverwerking, watervoorziening en zelfs - naar deze maand de kranten wisten te melden - op de overname van gemeentelijke centrale-antennebedrijven, terwijl voor echt schone energieproduktie weinig belangstelling blijkt. De experimentele kolenvergasser die de EPZ in Limburg wil gaan bouwen (225 mW) moet de schijn een beetje hoog houden.

scheiding

De scheiding tussen distributie (PNEM) en produktie (EPZ) had als één van de belangrijkste doelstellingen, althans volgens regering en parlement, "het optimaal benutten van eigen decentrale opwekking (door distributiebedrijven) in concurrentie met inkoop van elektriciteitsproduktiebedrijven dan wel van de N.V. Nederlandse Gasunie". Aldus par. 4.4.1. uit de Memorie van Toelichting bij het Voorontwerp Wet Energiedistributie 1988.
Nu heb ik niet de indruk dat in Noord-Brabant die scheiding tussen distributie en produktie meer is dan een formeel-juridische scheiding. Wellicht verklaart dat de terughoudende opstelling van de PNEM ten opzichte van zelfopwekking en decentrale opwekking. Wanneer de PNEM er weinig voor voelt om zelf de decentrale (schone) opwekking ter hand te nemen, laat ze dan tenminste wat royaler zijn ten opzichte van particuliere zelfopwekkkers (warmte-krachtinstallaties, windmolens, zonnepanelen, etc.). Bijvoorbeeld door gunstige teruglevertarieven te bieden of een investeringsfonds voor windmolens in te stellen. Gebrek aan financiële middelen kan daarvoor geen belemmering zijn!

Wilbert Willems
Statenlid Links Brabant

BRANDSTOF

PARAPLU TEGEN STRALING

Plaats, datum en tijd zijn nog onbekend. Maar één ding is zeker: in oktober zal de russische satelliet Kosmos-1900 naar de aarde terugvallen en in de atmosfeer verbranden. Deze satelliet heeft een kleine kernreactor aan boord, die evenzeer zal opgaan in rook. De brandstofelementen, ruim 50 kilogram hoogverrijkt uranium, zullen ongecontroleerd worden uitgestrooid over een nog onbekend gebied.
U kunt dit nummer van 'allicht' misschien als stralingsparaplu gebruiken. En na gebruik niet weggooien, want er cirkelen nòg bijna 50 van dergelijke atoomsatellieten (zowel Russische als Amerikaanse) die te zijner tijd in de aardatmosfeer zullen terugkeren.

VAN MILIEUWINKEL NAAR MILIEUBOEK

MILIEUBOEK
Verkoop en distributie van natuur- en milieupublikaties

Vanwege de ontwikkeling tot landelijk distributiecentrum heeft de Milieuwinkel Amsterdam besloten verder te gaan onder een nieuwe naam: Milieuboek, verkoop en distributie van natuur- en milieupublikaties.
De naam Milieuboek geeft meer duidelijkheid over haar functie als verspreidingspunt van natuur- en milieupublikaties. Dat is belangrijk voor iedereen die milieuinformatie zoekt en daarom ook voor de natuur- en milieuorganisaties die hun uitgaven door Milieuboek laten distribueren. Stichting Natuur en Milieu is de eerste organisatie die àl haar uitgaven door Milieuboek laat verspreiden.
Milieuboek, Henri Polaklaan 42, Amsterdam.

HART VOOR HET REGENWOUD

Vereniging Milieudefensie, Werkgroep Behoud Tropisch Regenwoud en Konsumenten Kontakt zijn gestart met de campagne "Hart voor het regenwoud". In eerste instantie richt men zich op de commerciële houtkap, èèn van de belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van tropische bossen. Daarnaast wil men aannemers, gemeenten, architecten en consumenten zo ver zien te krijgen dat er minder tropisch hardhout wordt gebruikt en toegepast. De import van hardhout zou gerelateerd moeten worden aan de wijze waarop het exporterende land haar bosgebieden exploiteert. Tenslotte willen de organisaties steun verlenen aan groepen die zich in de Derde Wereld inzetten voor het behoud van het tropisch bos.
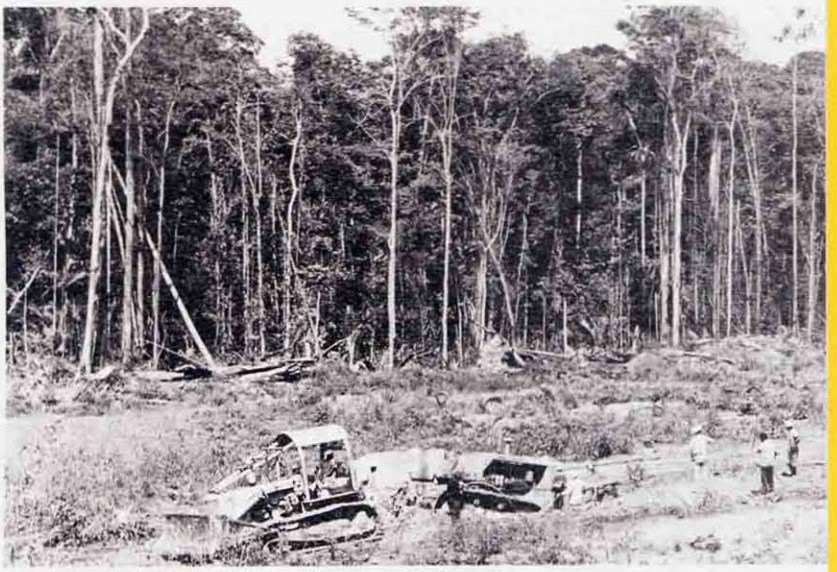
Informatie: Werkgroep Behoud Tropisch Regenwoud, p/a Damrak 26, 1012 ZG Amsterdam (020-221366)